

Archeologische kroniek

Inleiding

In deze aflevering van 'Holland' vindt U de aanzet tot een nieuwe rubriek: de Archeologische Kroniek. Het ligt in de bedoeling in de komende jaargangen jaarlijks overzichten te verzorgen van de archeologische activiteiten in de provincies Noord- en Zuid-Holland. Opgravingen, verkenningen, vondsten, en wat verder van belang is op archeologisch gebied vormen de inhoud. Gezien het samenvattende karakter van de kroniek stellen wij ons voor grote opgravingen, die in hun geheel later elders worden gepubliceerd, kort en voorlopig samen te vatten, verkenningen uitgebreider aan de orde te stellen en geïsoleerde vondsten zo volledig mogelijk te publiceren.

De kroniek zal een overzicht geven van de werkzaamheden in Holland door de archeologische instituten en staat naast het landelijke overzicht in 'Westerheem', waarin de activiteiten van de afdelingen van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland worden vermeld. De kroniek wordt samengesteld door drs. P. J. Woltering (provinciaal archeoloog van Noord-Holland), J. M. Baart (stadsarcheoloog van Amsterdam), drs. H. Sarfatij (provinciaal archeoloog van Zuid-Holland) en C. Hoek (stadsarcheoloog van Rotterdam), die ieder het overzicht van hun eigen werkgebied verzorgen. De eindredactie van de kroniek als geheel berust bij ondergetekende als de vaste medewerker van 'Holland' voor de rubriek archeologie.

De kroniek zal in twee delen verschijnen, waarbij ernaar gestreefd wordt de overzichten van Noord-Holland en Amsterdam in aflevering 4 en de overzichten van Zuid-Holland en Rotterdam in aflevering 6 van iedere jaargang op te nemen. De gemiddelde jaaromvang zal 50 pagina's zijn, met een ruime mate van illustratie. De samenstellers zullen er voor waken dat de inhoud van de kroniek ook voor meer algemeen historisch geïnteresseerden de moeite van het lezen waard is. Leesbaarheid en wetenschappelijke juistheid zijn, naar onze opvatting, zeer wel te verenigen.

Tenslotte, waarom eigenlijk deze nieuwe archeologische kroniek? Het is bekend dat de archeologie in de belangstelling staat als nooit tevoren. Deze belangstelling is tweërlei. Enerzijds zijn er steeds meer mensen die archeologische informatie willen hebben, de resultaten van opgravingen willen leren kennen, van nieuwe vondsten op de hoogte gesteld willen worden. Anderzijds is er de overheid die, door het aanstellen van functionarissen en het beschikbaar stellen van middelen, een zinvolle en verantwoorde uitoefening van de archeologie mogelijk wil maken. Wie de beschikking zou hebben over de jaarverslagen van de verschillende archeologische instellingen, zou verbaasd staan van de hoeveelheid en verscheidenheid van nieuwe vondsten. De kroniek wil meer bekendheid geven aan deze vondsten, zodat informatie geboden wordt aan de nieuwsgierigen en het aandeel van de overheid in de archeologie wordt verduidelijkt. Wij zijn hierin geen koploper. Vergelijkbare kro-

nieken bestaan sinds lang in de ons omringende landen. In eigen land kennen we archeologische kronieken in de provincies Friesland, Groningen, Drente, Gelderland en Limburg. Het ligt in de bedoeling geleidelijk voor iedere provincie een eigen kroniek te creëren, ondergebracht in het regionale historische tijdschrift. Het spreekt vanzelf dat voor de provincies Noord- en Zuid-Holland het Regionaal Historisch Tijdschrift 'Holland' de aangewezen plaats is.

De nieuwe kroniek zal met ingang van 1976 volledig in het tijdschrift verschijnen. 'Ter introductie' vindt U in de volgende bladzijden het jaaroverzicht 1974 van de heer Hoek over zijn werkgebied.

H. SARFATIJ

Afb. 1. Vindplaatsen in het Nieuwe Maasgebied. 1: Capelle aan den IJssel, 2: Heenvliet, 3: Heenvliet, 3: Maasland, 4: Rotterdam - Oostplein, 5: Rotterdam - Hoogvliet, 6: Schiedam, 7: Schiedam, 8: Spijkenisse - Heekelingen, 9: Spijkenisse - Voorstraat.

Oudheidkundig bodemonderzoek in het Nieuwe Maasgebied in 1974*

door

C. HOEK

Capelle aan den IJssel

In het jaarverslag 1973 is reeds gewezen op het verschijnsel dat in het gebied van de Prins Alexanderpolder, die door het z.g. slagturven tot op grote diepte werd uitgeveend en later, in de negentiende eeuw, weer werd drooggelegd, het middeleeuwse maaiveld van de kleibanen nog steeds aanwezig is. De kleibanen zijn in het oorspronkelijke veenlandschap gevormd langs de krekken, die de natuurlijke afwatering van dit gebied verzorgden. Op de situatie zijn de beide vindplaatsen aangegeven. Nummer 1 ligt op de rand van het voormalige IJselremeer en nummer 2 ligt op de oeverwal van een zijkreekje van de hoofdkreek voor dit gebied. Deze grote kreek heeft zijn oorsprong ten zuidoosten van Nieuwerkerk en is als water aanwezig vanaf de Irenebrug te Terbrugge tot aan de Nieuwe Maas als het riviertje de Rotte. Ook dit jaar zijn er door de heer H. van Hilten in dit gebied enige verkenningen verricht, waarbij bleek dat vindplaats 2 niet alleen twaalfde- en dertiende eeuws materiaal bevatte, maar ook aardewerkscherven uit het midden van de veertiende eeuw.

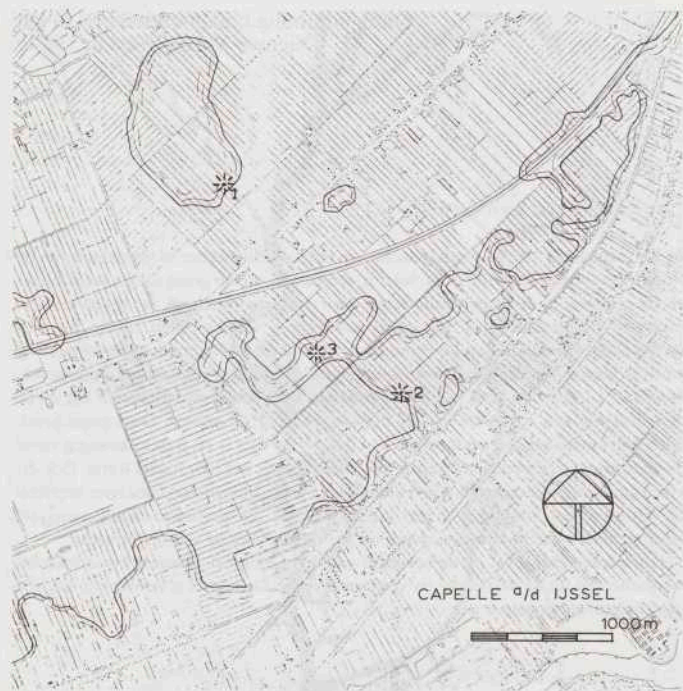
Een derde vindplaats, op de oeverwal van de hoofdkreek gelegen, bevatte aardewerkscherven uit de dertiende- en veertiende eeuw. De oudste scherven zijn afkomstig van paffrathkogelpotten.

Heenvliet

Bij de aanleg van een leidingenstraat zijn door mevrouw Kwekel te Heenvliet sporen van een woonerf aangetroffen langs de middeleeuwse Konijndijk. Ook door leden van de archeologische werkgroep 'De Nieuwe Maas' is hier aardewerk verzameld. Al dit materiaal wijst op bewoning gedurende de gehele veertiende- en vijftiende eeuw. Ook komen stukken van zachte gele baksteen voor, groot $14,5 \times 6/6,2$ cm. In het gebied van Voorne valt deze steenmaat in de eerste helft van de veertiende eeuw te dateren. Twee fragmenten aardewerk moeten vermeld worden, nl. een randscherf afkomstig van het uiteinde van een spitschotel, waarop een inscriptie voorkomt, aangebracht door middel van een mal. Het op-

* De verslagen omtrent het archeologisch onderzoek te Rotterdam en omgeving over de jaren 1960 tot en met 1973 zijn verschenen in het Rotterdams jaarboekje 1961 tot en met 1974.

Uitvoeriger gegevens zijn te vinden in de Verslagen van de afdeling Oudheidkundig Onderzoek van de dienst Gemeentewerken Rotterdam. Voor zover niet anders vermeld, zijn de hierna volgende werkzaamheden uitgevoerd door de genoemde dienst.

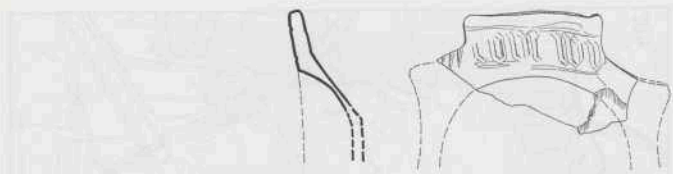
Afb. 2 Vindplaatsen in de Prins Alexanderpolder, waarbij enkele hoogtelijnen kleibanen markeren.

schrift is niet erg duidelijk, daar de mal niet stevig genoeg aangedrukt is. Toch menen wij te ontcijferen: *Gode lov*.

Het tweede voorwerp is een fragment van een hardgebakken steun voor een braadspit, versierd met gutsteken, ten dele binnen cirkels, ingekrast met behulp van een steekpasser.

Het terrein ligt tegen de oostzijde van de dijk aan, en komt op de kaart van Heenvliet uit 1698 als een afzonderlijk perceeltje voor, nl. nr. 17 in het tiendblok *De vier hoeken buyten*, groot 82 roede.

Hierdoor kunnen wij het ook terugvinden in het hevenboek uit 1589 in het heerlijkheidsarchief (inv. 44). De oppervlakte is dan hetzelfde en het wordt omschreven als *een hoofken liggende aen den Conijndijk*. Eigenaar is Baert Corne-

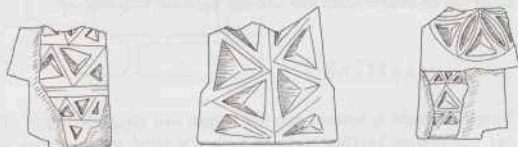

Afb. 3 Heenvliet: fragment van een spit-schotel met opschrift. (1 : 4)

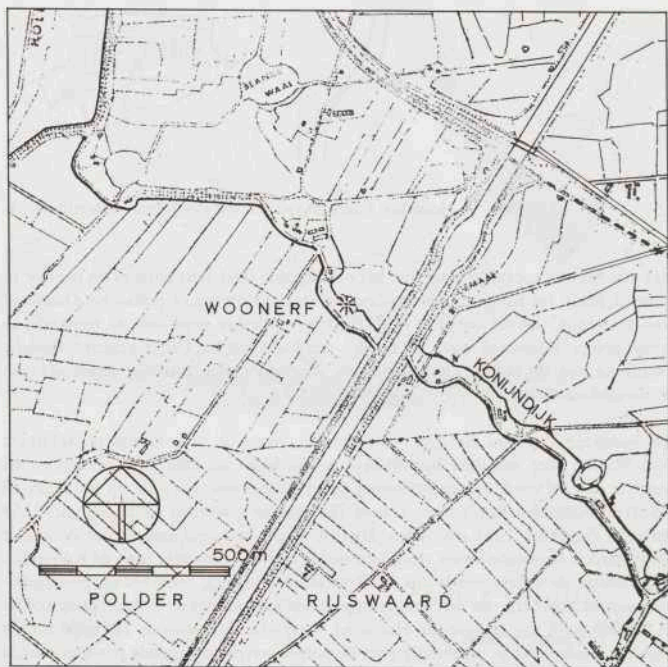
lisz. die het zelf gebruikt, maar van het omringende land niets bezit of als pachter in gebruik heeft. De Konijndijk is een deel van de dijkkring van de polder het Oudeland van Heenvliet, dat tot droge of middeldijk geworden is, toen aan de westzijde de grote polder Rijswaard tegen de oudere werd aangedijkt. Dit is gebeurd vóór de bedijking van de polder Oud Hellevoet, daar deze met zijn dijk tegen die van Rijswaard aansluit.

De bedijking van Oud Hellevoet vindt plaats tijdens de periode waarin Aelbrecht van Voorne heer van deze heerlijkheid is. Dit blijkt uit charters, vermeld in het register van de Leen- en registerkamer van Holland, inv. nr. 431, op folio 22v en 23. Heer Aelbrecht van Voorne is heer van Voorne geworden na 22 februari 1259 en is in december 1287 overleden. Hieruit mogen wij concluderen dat de polder Rijswaard in het derde kwart van de dertiende eeuw al aanwezig is en de Konijndijk zijn functie als waterkerende dijk heeft verloren. Mogelijk heeft het erf plaatsgeboden aan de boerderij van een van de ingelanden van de nieuwe polder. Deze polder is niet het werk van de heer van Heenvliet, maar van particulieren. Dit blijkt uit het feit, dat slechts kleine, regelmatig over de polder verspreid liggende percelen aan de ambachtsheer behoren, die ze meestal weer onder leenverband verkocht. Dit wil zeggen dat hij aan een groep personen een bedijkingsconcessie heeft uitgegeven, waarbij hij voor zich zelf slechts een bepaald percentage van het nieuwe land reserveerde. Op gelijke wijze moet ook een even groot deel voor de kerk zijn gereserveerd. Een en ander blijkt uit het genoemde hevenboek van 1589.

Dit beeld wijkt sterk af van dat van de polder het Oudeland. Hier bezit de ambachtsheer grote aaneengesloten complexen grond, die vrijwel de gehele oostelijke helft van de polder in beslag nemen en waar ook de vijf dertiende- en veertiende eeuwse steenhuizen van de verschillende takken van het geslacht van Heenvliet

Afb. 4 Heenvliet: fragment van een spit-oplegger. (1 : 4)

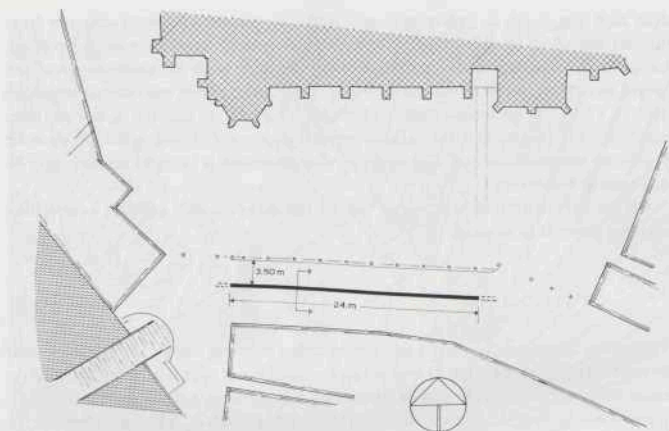
Afb. 5 Heenvliet: Woonerf.

staan. De bedijkers van de nieuwe polder zullen voor een belangrijk deel bestaan hebben uit - naar Heenvlietse maatstaven - kapitaalkrachtige boeren uit het Oude-land. Wanneer dit nieuwe bezit bij een volgende generatie onder meerdere kinderen wordt verdeeld, ontstaat behoefte aan nieuwe boerderijen, waarvan de hier aange- troffen woonplaats er een zal zijn geweest.

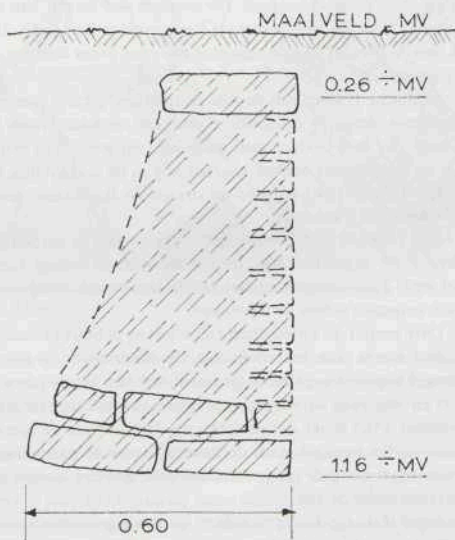
Dezelfde leidingsleuf leverde pal ten zuiden van het dorp, halfweg de Groene Kruisweg en de voormalige hofstad Leeuwenstein, een aantal dertiende eeuwse scherven en enkele scherven van een paffrath kogelpot op.

Maasland

Enige aandacht is besteed aan het leggen van een riolering in de Doelstraat en over het voormalige kerkhof rond de kerk. De sleuf was niet diep genoeg om de onge- roerde grond te bereiken. In de Doelstraat, aan de zuidzijde van de kerk, bevond

Afb. 6 Maasland: Kerkhofmuur.

Afb. 7 Maasland: doorsnede van de kerkhofmuur.

deze zich nog steeds in ophogingslagen, welke als oudste aardewerkscherven fragmenten van vroeg steengoed uit het tweede kwart van de veertiende eeuw bevatten. Langs de noordzijde van de sleuf bleek de fundering van de kerkhofmuur over een lengte van circa 24 meter aanwezig te zijn. De voorkomende steenmaten bedragen $28/30 \times 13/14,7 \times 7/8$ cm en $26,5 \times 12,5/13 \times 7/7,7$ cm, de laatsten alleen als losse vondsten. Ter plaatse van het kerkhof bevond de sleuf zich nog geheel in de door begraving verstoorde grond. Een deel der waarnemingen is verricht door de heer R. de Graaf te Maasland.

Op het kerkhofterrein blijken van tijd tot tijd scherven van paffrath kogelpotten omhoog gewerkt te worden.

R o t t e r d a m

Tijdens het aanleggen van een grote bouwput ten behoeve van de z.g. Oostlijn voor de metro, stuitte men bij het O o s t p l e i n op een groot aantal funderingen. Dankzij de medewerking van de met de uitvoering van dit werk belaste technisch hoofdambtenaar de heer C. W. van den Bergh is het geheel in tekening gebracht en gefotografeerd.

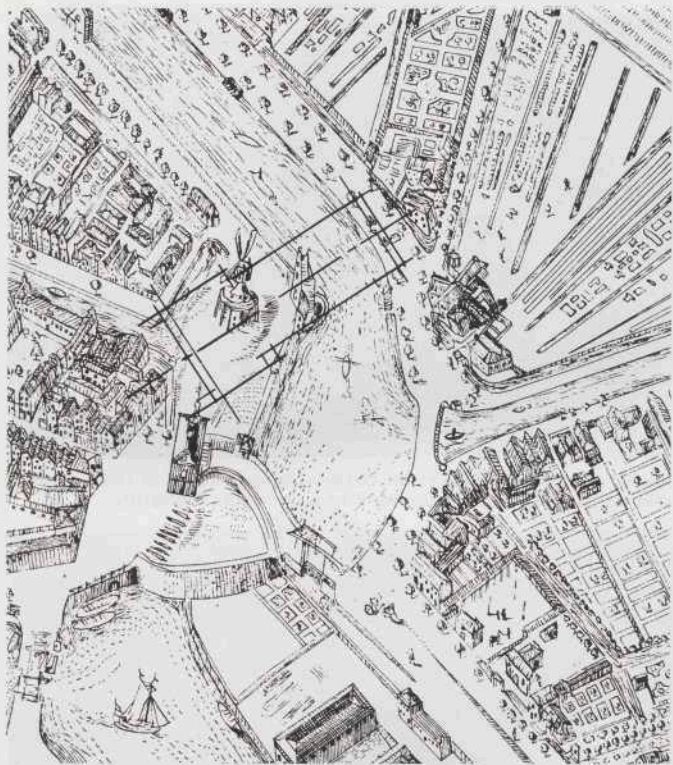
De bouwput ligt op de plaats, waar sedert het begin van de zestiende eeuw de oostelijke stadsvest een stompe hoek vertoont en naar het noordwesten omknikt, het beloop van de Goudsesingel volgend. De lengteas van de put valt praktisch samen met de lijn die de door de vest gevormde hoek middendoor deelt. De lengte van de put is gelijk aan de breedte van de vest plus een even groot deel dat aan de westzijde binnen het stadsgebied valt.

Het hier geschetste beloop van de oostvest dateert uit het eerste decennium van de zestiende eeuw, wanneer een oudere stadsvest verlaten wordt en de stad verkleind. De loop van deze oudere vest, aangelegd op grond van een privilege van 8 mei 1358, is op zeventiende eeuwse kaarten nog in de verkaveling buiten de stad te herkennen. Tot 14 mei 1940 volgden de straten de Boschlaan, Jan van Loonslaan en Lange Warande het tracé nog.

De stad krijgt officieel toestemming tot wijziging van de verdedigingswerken van de landsheer op 26 augustus 1505, terwijl het nieuwe beloop van de vest in een andere brief op 12 november van het zelfde jaar wordt vastgesteld. De officiële stukken lopen enigszins achter de feiten aan.

Reeds in 1501 besluit de vroedschap enige torens te bouwen, waarvan in 1502 de eerste gebouwd wordt aan het einde van de Botersloot, op het punt, waar het nieuwe vesttracé begint. Op 28 februari wordt besloten tot de bouw van een nieuwe Goudsepoort en van twee torens ten oosten- en een ten westen ervan. Uit de acte van 12 november 1505 blijkt dat de toren op de hoek van de nieuwe vest reeds is voltooid, want bij het bepalen, waar de bakens komen te staan, maakt men gebruik van de *nyewen thoerne bij de oestpoorte, upt dackveynster vanden zelver toirne*. De toren is dus reeds onder de kap.

In de bouwput is de fundering van deze toren aangetroffen, die aan de vestzijde halfrond was en aan de stadszijde rechtgesloten. De grootste buitenwerkse maten bedragen 9 respectievelijk 6 meter. De toren is dusdanig gebouwd, dat zijn lengteas

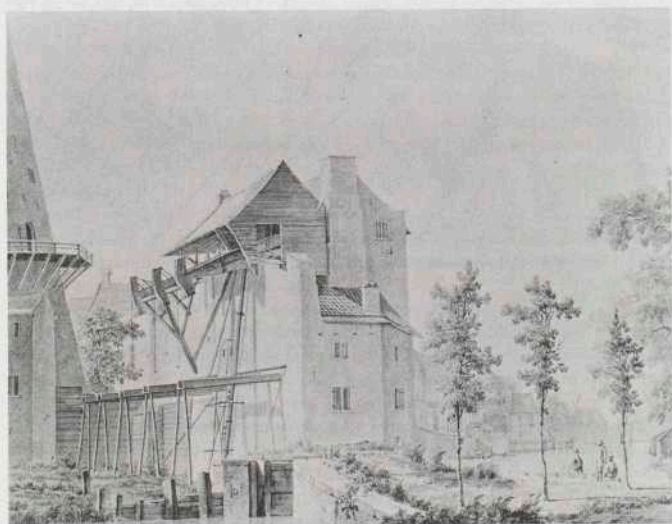
Afb. 8 Rotterdam: Metro-bouwput bij het Oostplein, aangegeven op de stadsplattegrond door J. de Vou uit 1694.

samenvalt met de deellijn van de hoek tussen de oude en de nieuwe vest en behoort dus al bij het nieuwe plan. In 1774 is de toren, die als opslagruimte voor de Admiraliteit van de Maas werd gebruikt, gesloopt.

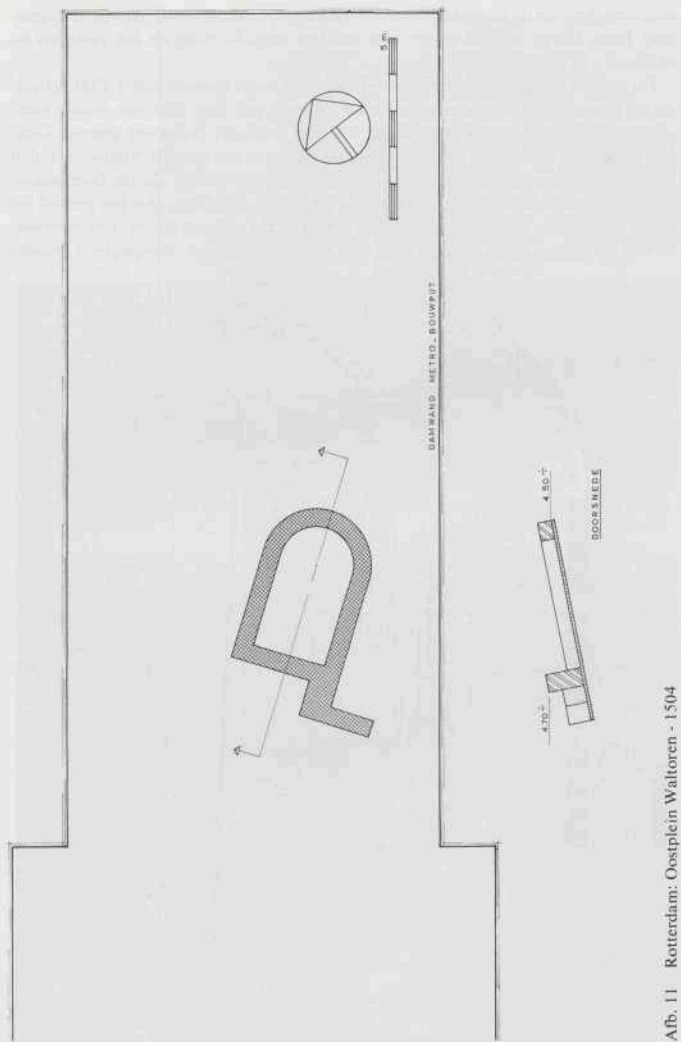
In dit jaar verzochten de Directeuren van het Bataafgenootschap samen met Jan Daniël Huichelbos van Liender om op deze plaats een stoomgemaal te mogen bouwen, waarover 6 juni 1774 gunstig werd beslist. Het initiatief hiertoe ging uit van Steven Hoogendijk, de man die op 3 juni 1769 het genootschap had gesticht. Hoogendijk, die zelf de pompen met bijbehorende drijfwerken ontwierp, betaalde het complex uit eigen middelen, wat hem op rond 30.000 gulden kwam te staan. De

Afb. 9 Rotterdam: Waltoren bij het Oostplein, aquarel verbrand in 1940 met het archief van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte.

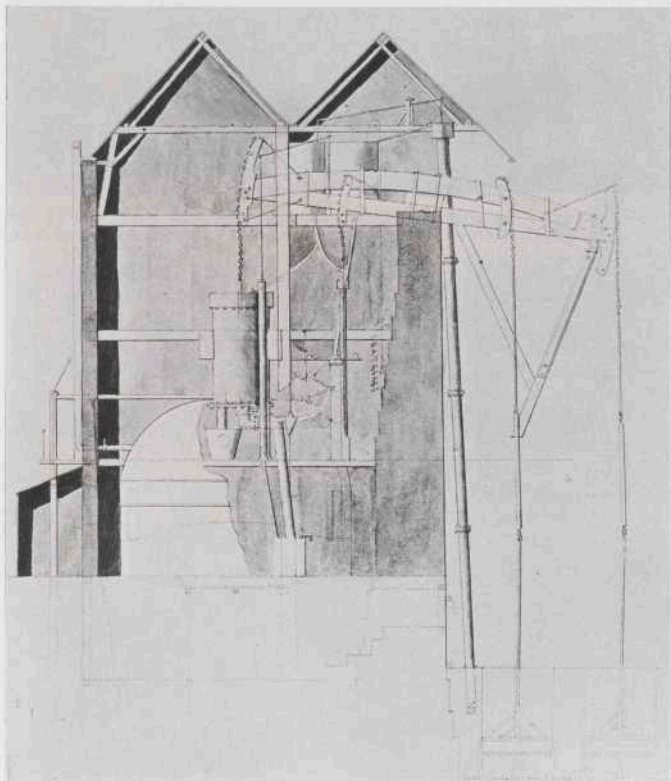
Afb. 10 Rotterdam: Stoomgemaal bij Oostplein, aquarel als afb. 9.

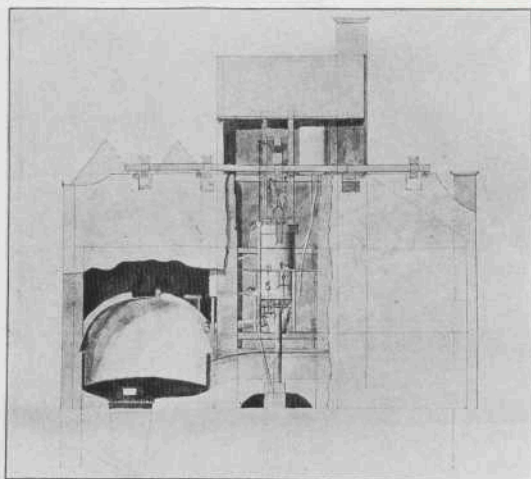
Afb. 11 Rotterdam: Oostplein Waltoeren - 1504

stoommachine en de stoomketel werden uit Engeland aangevoerd, terwijl de engelsman Jabez Carter Hornblouwer ruim een jaar toezicht hield op het opstellen en bedienen van de machinerie.

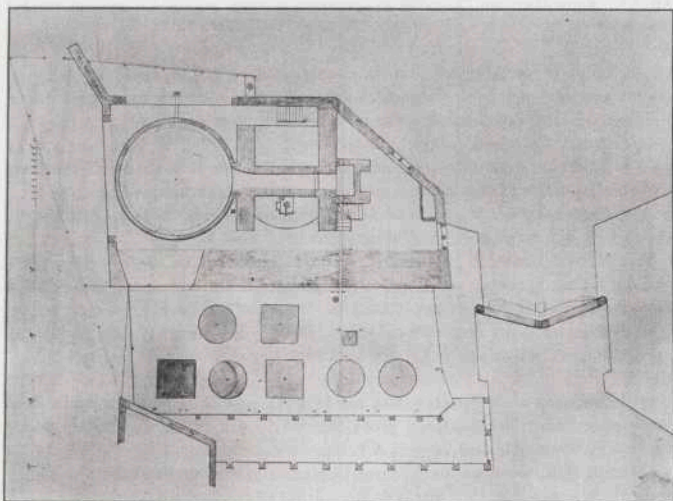
De plaats van het stoomgemaal was bewust gekozen. Immers sedert 1741 scheidde ter plaatse van de waltoren een dam, waarin een jaar later een sluisje werd aangebracht, het water van de Goudse vest van de bij de Oostpoort gelegen Kolk. Het water van deze Kolk werd door de ten oosten ervan staande windwatermolen *Kostverloren* uitgeslagen op het buitenwater. Dit geschiedde via de Boerenlus, gelegen onder Schielands Hoge Zeedijk. Het was de bedoeling dat het gemaal bij zware regenval de binnenstad met al zijn grachtjes zou behoeden voor wateroverlast, terwijl bij aanhoudende droogte met vers water de grachten doorgespoeld zouden

Afb. 12 Rotterdam: Stoomgemaal bij Oostplein, ontwerptekening, verbrand als afb. 9.

Afb. 13 Rotterdam: Stoomgemaal, ontwerptekening als afb. 9.

Afb. 14 Rotterdam: Stoomgemaal, ontwerptekening als afb. 9.

Afb. 15 Rotterdam: Het Oostplein en omgeving in 1839, waarop het gebouw van het stoomgemaal nog voorkomt. Detail van de kaart van Rotterdam door L. F. Temminck.

worden. Dit zou aan de bewoonbaarheid van de stad ten goede komen. Bij de bouw van het gemaal is het sluisje verplaatst naar het westen, zodat het nu met zijn halve breedte ter plaatse van de ronding van de vestingtoren lag.

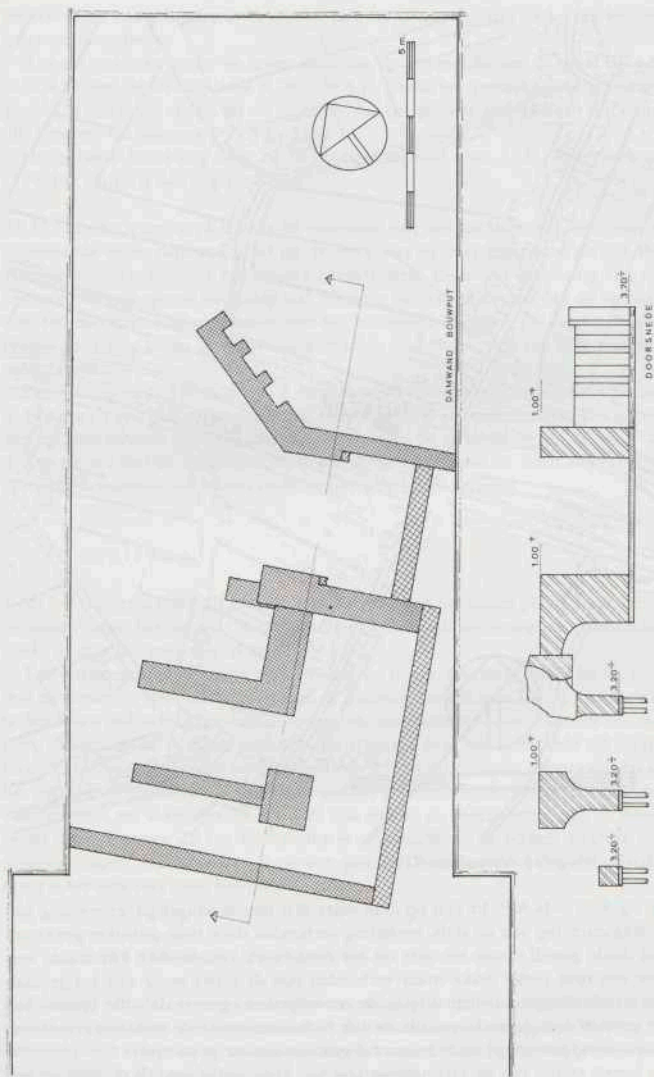
Op 9 maart 1776 kon de machine op gang worden gebracht, maar een succes werd het niet. De stoommachine bleek een capaciteit van circa 40 paardekrachten te hebben en deze was te groot voor de pompinstallatie. Hierdoor trad na enige uren werken steeds weer breuk op van onderdelen van de pompen en de drijfwerken. In 1780 kwam men tot de conclusie dat het experiment mislukt was.

Vier jaar later besloot Hoogendijk het te herhalen en op 15 september 1787 smaakte hij het genoeg een nieuw stoomgemaal in werking te zien gesteld. Dit was gelegen aan de Rotterdamse Schie en verzorgde de bemaling van de polder Cool en Blijdorp. Voor de nu 89 jarige Hoogendijk, die ook dit tweede gemaal uit eigen middelen bekostigde, is het een voldoening geweest, dat dit laatste wel voldeed.

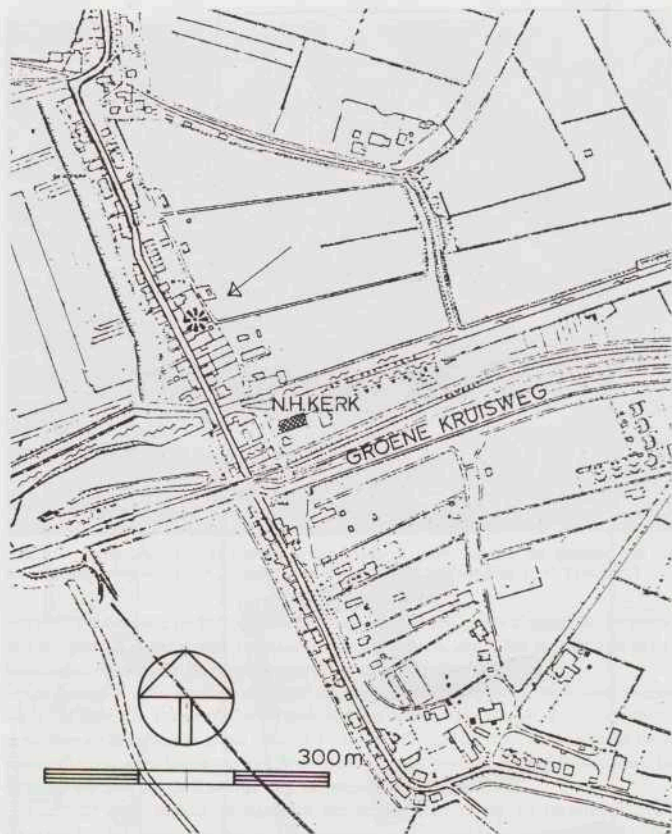
In de bouwput is de opvolger van het in 1742 gebouwde sluisje aangetroffen. Het is opgetrokken van baksteen, groot $16,5 \times 7,5 \times 4,5$ cm, op een houten plaat, waarvan de bovenzijde op 3,70 - N.A.P. lag.

Tegen de sluis aan is het stoomgemaal opgetrokken van dezelfde baksteen, behalve de meest westelijke muur, hier is de steen groot $25,5 \times 12,5 \times 5,5$ cm.

De fundering is onderheid met een dubbele rij palen, de bovenzijde van de kessen

Afb. 16 Rotterdam: Oostplein Stoomgemaal - 1776.

Afb. 17 Hoogvliet: Woonplaats XIV.

ligt op 3,20 - N.A.P. Er zijn op deze wijze drie muren aangelegd, evenwijdig aan de lengterichting van de sluis, onderling verbonden door twee gedrukte gewelven. Een derde gewelf steunt ten dele op het mestelwerk van de sluis. Dit laatste was door een twee meter dikke muur verbonden met de eerste muur van het gemeaal. Deze verbindingsmuur liep volgens de ontwerptekening over de volle breedte van het gebouw door en ondersteunde de drie hefboomen, welke de verbinding vormden tussen de zuigerstangen en de buiten het gebouw aanwezige pompen.

De laatste resten van de vestingtoren (zie blz. 364), welke evenals de sluis op een

houten plaat was gefundeerd, bevonden zich sterk scheefgezakt onder het hier beschreven metselwerk.

Aan de vestzijde, onder de latere sluis, lag de bovenzijde van de plaat op 4,50 – N.A.P., aan de stadszijde op 6,70 – N.A.P. Nadat het gemaal buiten gebruik is gesteld, is zowel het sluisje als de zuidzijde van het gebouw gesloten met een muur, dik 1 meter, van baksteen $20 \times 10 \times 5$ cm.

Het gebouw komt nog voor op de stadsplattegrond door L. F. Temminck uit 1839. Het sluisje is dan nog aanwezig.

Te Delfshaven werd tijdens de renovatie van een uit de eerste helft van de negentiende eeuw daterend pand op de hoek van de Piet Heinstraat en het Piet Heinplein onder de vloer een oudere aangetroffen. Deze was afkomstig van een rosmolen en nog geheel aanwezig met inbegrip van het basement van de verticale spil. Dit basement is overgebracht naar het Historisch Museum. De vloer zelf is ter plaatse aanwezig, onder de nieuw aangebrachte vloer, welke vrij van deze oudere is aangebracht.

Door de heren C. Herweijer en J. Mudde werd tijdens rioleringswerkzaamheden te Hoogvliet een in de veertiende eeuw bewoond erf aangetroffen. Dit is gelegen ten noordwesten van de Hervormde Kerk tegen de binnenzijde van de dijk.

Ten westen van de Hartelsluizen, tussen de beide kanalen in, heeft een proefonderzoek plaatsgehad, dat hierna onder Spijkenisse wordt vermeld.

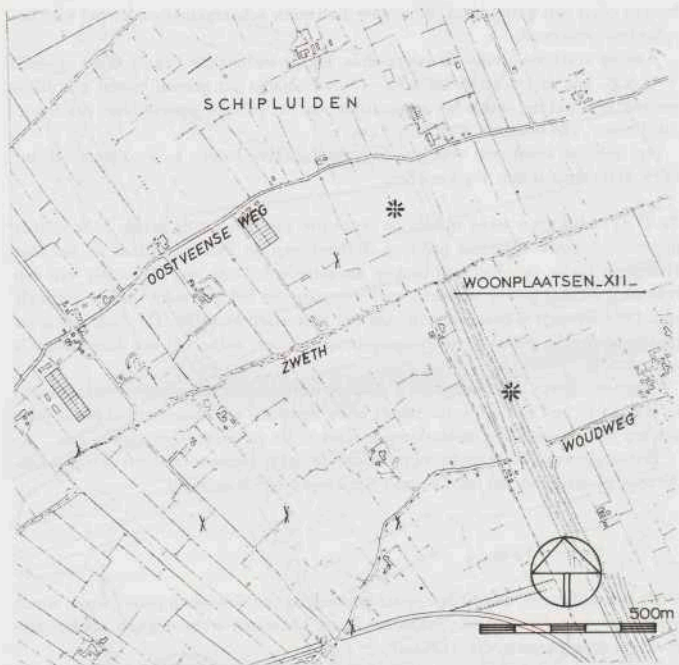
Schiedam

Voor het onderzoek dat dit jaar in de binnenstad van Schiedam plaats vond, wordt verwezen naar het artikel 'Schiedam. Een historisch-archeologisch stadsonderzoek', in deze jaargang van 'Holland'.

Ten oosten van de in aanleg zijnde Rijksweg 19, de Zoomweg, dicht bij de grens met de gemeente Schipluiden is dankzij de melding door de heer J. J. L. Henderickx te Schiedam een woonplaats aangetroffen. De aardewerkscherven, die hier voorkomen, dateren uit de twaalfde eeuw en zijn afgedekt door een gemiddeld 20 cm dikke kleidek. Onder de scherven bevindt zich een 15 cm dik humeus kleipakket dat op het veen ligt. Plaatselijk is dit onderste pakket geërodeerd met inbegrip van de top van het veen, ter dikte van 10 cm. Het lijkt dat bij de overspoeling van de woonplaats door deze een 25 cm diep geultje is geschuurd, op de bodem waarvan ook scherven liggen. Dit laatste wijst op een geringe stroomsnelheid. Na de overstroming is het erfje niet meer bewoond.

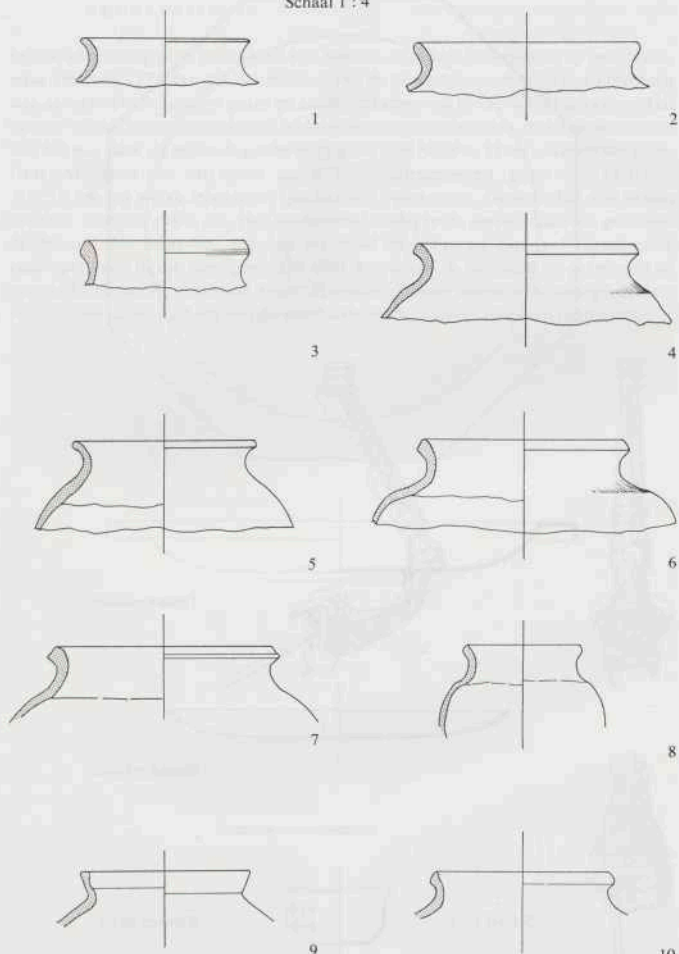
Schipluiden

Gelijktijdig met de hiervoor vermelde woonplaats is ten noordwesten ervan een tweede aangetroffen, die eveneens tot in de twaalfde eeuw teruggaat. Hier zet de bewoning zich echter voort tot in de vijftiende eeuw. Dit erf ligt op een kreekrug en lijkt eveneens in de twaalfde eeuw te zijn overspoeld.

Afb. 18 Middeleeuwse woonplaatsen te Schiedam en Schipluiden.

Schaal 1 : 4

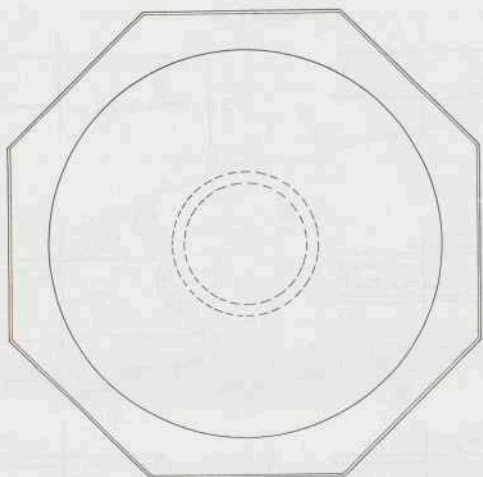
Afb. 19 Schiedam/Schipluiden - Rijksweg 19

Kogelpotfragmenten:

1 Lichtgeel - hard - grove zandverschraling.

2,3,6,7,8,9,10 Paffrath.

4,5 Lichtgrijs - fijne verschraling.

Tinnen schotel

Tinnen schotel

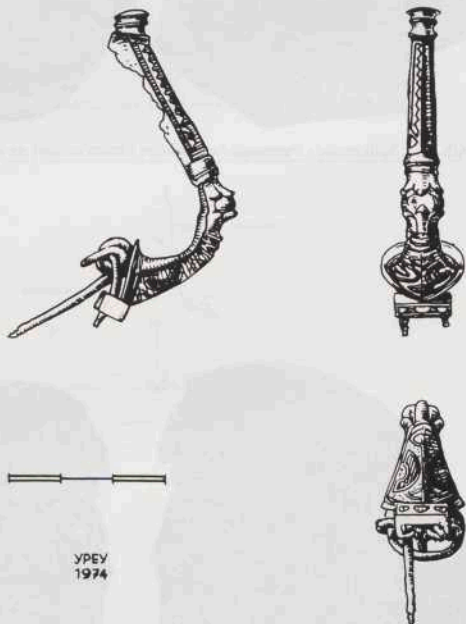
Schaal 1 : 4

Bronzen bakje

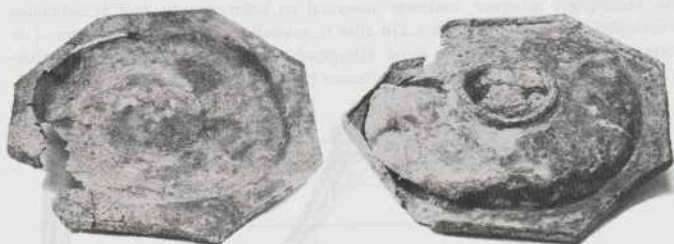
Spijkenisse

In het uitbreidingsplan Waterland zijn binnen de polder Hekelingen op een plaats, waar reeds in 1973 een uit het midden van de dertiende eeuw daterend kookpotje was aangetroffen, opnieuw puin- en aardewerkscherven te voorschijn gekomen. Het terrein is niet nader onderzocht, zodat volstaan moet worden met het vermelden van het o.a. door de archeologische werkgroep 'De Nieuwe Maas' verzamelde materiaal. Allereerst een vrij groot aantal baksteenfragmenten, groot $\cdot \times 13,5/15,5 \times 7/7,5$ cm, op welke steen geen specieresten voorkomen. Opmerkelijk zijn enkele brokken tufsteen, dik 9 cm. Het aardewerk bestaat in de eerste plaats uit gesmoorde, blauwgrijze scherven, andenne materiaal en scherven van grof verschraalde voorlopers van duitse steengoed. Dit alles is, evenals de baksteen, te dateren in de tweede helft van de dertiende eeuw. Hiernaast komen echter ook steengoedscherven voor uit de eerste helft van de veertiende eeuw, jongere scherven ontbreken.

Afb. 21 Spijkenisse - Puntweg: Trompet fibula, ware grootte.

In het verslag over 1973 is melding gemaakt van een woonerf, gelegen tegen de binnenzijde van de Hartelse dijk. Dit terrein ligt nu tussen de beide Hartelkanalen ten westen van de sluisen op Rotterdams grondgebied. Dit jaar heeft hier een proefonderzoek plaatsgevonden. Hieruit bleek dat het dertiende eeuwse erf nog standsporen vertoont van houten opstallen. In 1975 zal een definitief onderzoek worden uitgevoerd, daar aan het einde van dat jaar het terrein zal worden vergraven.

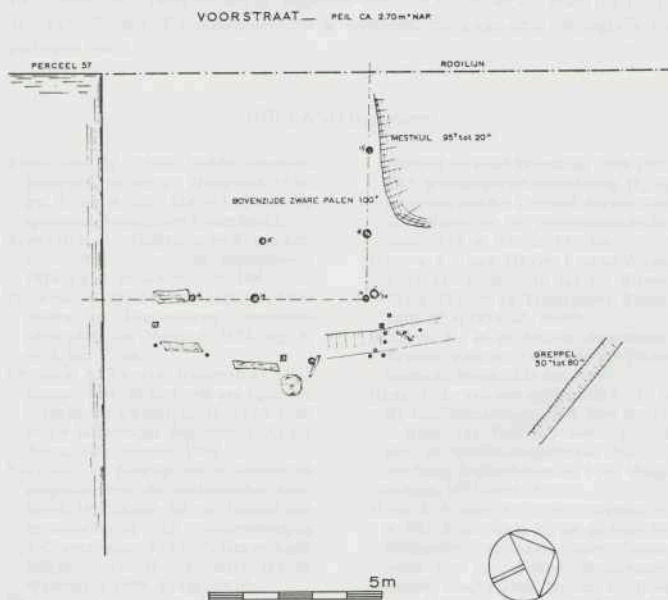
Afb. 22 Spijkenisse - Puntweg: Achtkantige tinnen schotel op standing.

Afb. 23 Spijkenisse-Puntweg: ronde tinnen schotel.

In het in 1973 onderzochte terrein van een inheemse nederzetting, bewoond vanaf de eerste- tot in de derde eeuw, is ter afsluiting van het onderzoek nog een bodemprofiel getekend. Een groot deel van het bebouwde deel van het erf ligt echter onder de Puntweg en is hierdoor voor verder onderzoek niet beschikbaar. Van de in deze woonplaats aangetroffen metalen voorwerpen zijn een bronzen bakje en twee tinnen schotels afgebeeld. Een vierde voorwerp, van koperblik, wordt momenteel geconserveerd in het laboratorium van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Reeds vorig jaar is een uit Engeland geïmporteerde mantelspeld, een z.g. trompetfibula, vermeld.

In de vroegere dorpskern van Spijkenisse, aan de Voorstraat, is door de N.V. Exploitatie Mij. Gebroeders Hogenboom aan weerszijden van de Spuistraat (Spuislop) een complex winkels gebouwd. De Voorstraat is de ringdijk van de polder Spijkenisse. Het bouwterrein ligt buitendijks en grenst aan de zuidzijde aan het perceel Voorstraat nr. 57. Het niveau van de Voorstraat ligt momenteel op 2,70 meter boven N.A.P. Twee meter lager bevindt zich tegen de Voorstraat naast nr. 57

Afb. 24 Spijkenisse: Voorstraat

een woonlaag, welke veel fragmenten van veertiende eeuwse, blauwgrijze aardwerkscherven bevat. Het jongste materiaal bestaat uit grote, rode platte pannen uit het eerste kwart van de vijftiende eeuw. Een aantal houten palen wijzen op een bescheiden gebouw, evenwijdig aan de Voorstraat gelegen. De zuidgevel ligt onder het pand nr. 57 en de westgevel onder de straat. Aan de noordzijde bevindt zich een mestput, welks bodem op 0,20 meter min N.A.P. ligt. De breedte van de woning of boerderijtje zal bijna 7 meter hebben bedragen. De ronde palen variëren in dikte van 14 tot 19 cm. Het hout is gemiddeld tot een hoogte van 1,00 meter plus N.A.P. weggerot. Het terrein is regelmatig opgehoogd. Ten noordwesten van het gebouw bevindt zich een greppel, waarvan de bodem gemiddeld op 0,65 meter min N.A.P. ligt. In het terrein zijn ook een groot aantal afval fragmenten van leer gevonden.

